

Robert Vannoy , Kutoka Uhamishoni, Hotuba 8B

Utangulizi wa Waamuzi

IV. Kitabu cha Waamuzi

A. Maelezo ya Utangulizi

Twende kwenye nambari ya Kirumi IV. ambayo ni "Kitabu cha Waamuzi." A. chini yake kuna "Maelezo ya utangulizi." Nataka kutoa maoni machache mafupi kwa njia ya utangulizi wa kitabu. Masimulizi ya Waamuzi yamewekwa katika kipindi cha muda kati ya kifo cha Yoshua na kuzaliwa kwa Samweli. Yoshua anakufa mwishoni mwa kitabu cha Yoshua; katika Yoshua 23 na 24, Yoshua anakaribia "kwenda njia ya dunia yote." Kisha unapofika kwenye sura ya kwanza ya 1 Samweli, unapata kuzaliwa kwa Samweli. Waamuzi wamewekwa kati ya kifo cha Yoshua na kuzaliwa kwa Samweli. Pia kuna kitabu kidogo cha Ruthu, ambacho kimeingizwa kati ya Waamuzi na 1 Samweli. Kama unakumbuka, mstari wa kwanza wa Ruthu unasema, "Katika siku ambazo waamuzi tunawahukumu Israel..." Kwa hivyo Ruthu amewekwa katika historia ndani ya wakati wa waamuzi. Huo labda ni kama kipindi cha miaka 300.

Sasa nataka kusema zaidi kuhusu mpangilio wa matukio wa kitabu hicho mbele kidogo, lakini labda ni karibu kipindi cha miaka 300. Unapofikiria, nchi hii haijakuwepo hata kwa miaka 300. Miaka 300 ni muda mrefu sana, na hiki ni kitabu kidogo. Katikati ya kitabu kuna masimulizi kuhusu watu sita, majaji sita wakuu, ambao kila mmoja ana hadithi huru. Kwa hivyo huna aina yoyote ya majadiliano kamili ya kimfumo kuhusu historia ya kipindi hiki kirefu cha wakati, wakati kutoka Yoshua hadi Samweli.

Unaweza kupata hisia unaposoma kwamba ni aina ya mkusanyiko wa hadithi za kibinafsi zilizounganishwa kwa upole kuhusu majaji wakuu. Lakini nadhani ukitafakari zaidi kitabu hicho inakuwa wazi kwamba mwandishi alikuwa na kusudi akilini alipounganisha nyenzo hii. Ingawa haijasemwa popote, inaonekana kwangu kusudi ni kitu kama kile kilichopo ubaoni: kuelezea kipindi hiki cha Israel historia kwa njia ambayo kuzorota kwa kidini na kimaadili kwa Israel, pamoja na matendo ya haki ya Mungu anayeshika agano katika kuleta hukumu na ukombozi. Hizi ndizo mada kuu.

IsraelHumwacha Bwana mara kwa mara, na kwa sababu hiyo Bwana huwahukumu kwa kuwaweka chini ya ukandamizaji wa watu jirani. Waisraeli wanamlilia Bwana naye anamwinua mwamuzi, au mkombozi, mwokozi. Anawaokoa; kisha wanapata wakati wa kupumzika na amani, na kisha mzunguko huanza tena.

Kwa hivyo nadhani una kipindi hiki cha historia ya Israeli kinachoonyeshwa kwa njia inayoonyesha mawazo hayo: unaona kuzorota kwa maadili ya kidini kwa Israeli kwa upande mmoja, lakini kisha unaona matendo ya haki ya Mungu anayeshika agano katika kuleta hukumu na ukombozi—kimsingi kufuata masharti ya agano la Sinai katika baraka na laana, na kuyafanyia kazi katika maisha ya watu.

1. Anasisitiza Udhaifu wa Ndani wa Israeli katika Kumgeuka Yahweh Kwa hilo akilini, nadhani unaona msisitizo ufuatao wa kitabu. Kitabu kinasisitiza Israeludhaifu wa ndani katika kumgeuka Yahweh, kuanguka chini ya ushawishi wa desturi za kidini na maadili za kipagani za Wakanaani. Dan Block aliandika ufafanuzi katika Mfululizo wa Maoni wa New American on Judges and Ruth (ambao ni wa hivi karibuni, uliochapishwa mwaka wa 1999). Nadhani labda ni ufafanuzi bora zaidi kuhusu Waamuzi. Anazungumzia Ukanaani wa Israeli katika kipindi cha kabla ya utawala wa kifalme kama kile kinachoelezwa katika kitabu cha Waamuzi. IsraelAnamwacha Bwana na kuanza kufuata desturi za Wakanaani.

Sasa, tunaweza kuwakosoa sana Waisraeli. Hapa kuna watu waliokombolewa kutoka kwa Egypt, wakaingizwa kwenye land, Canaanwakavuka Jordankwa njia ya kimiujiza sawa, na wakachukua Jerichona maji ya Meromu. Hata hivyo, Israelwakatulia, na kwa kufanya hivyo wakaingia katika uhusiano wa karibu na mrefu na Wakanaani. Dini ya Wakanaani ilikuwa ya miungu mingi na ilikuwa dini ya asili. Miungu ya Wakanaani ilikuwa nguvu za asili zilizobinafsishwa zikisisitiza hasa wazo la uzazi.

Waisraeli waliingia na kukaa katika nchi hii, na badala ya kuwa wazururaji jangwani, iliwabidi wawe wakulima ghafla. Walilazimika kulima mazao na kutunza ng'ombe. Wakulima walipaswa kujua wakati na jinsi ya kulima ardhi na kupanda mbegu, jinsi ya kuvuna mazao, na jinsi ya kufanya hivyo kwa wakati unaofaa kwa njia sahihi.

Ingekuwa kawaida kwa Wakanaani kuwa wakufunzi wao.

Lakini bila shaka Wakanaani wangesisitiza umuhimu wa kuheshimu miungu iliyowapa mvua, kutoa mavuno, na kuongeza rutuba. Tambiko na sherehe za kuadhimisha miungu hii ya Wakanaani zingekuwa muhimu la sivyo hawangekuwa na mazao yenye tija. Unakuja katika eneo jipya—lazima umwabudu mungu wa eneo hilo. Wazo la kawaida lilikuwa la mungu wa eneo. Kwa hivyo kufuata aina hiyo ya mantiki, unaweza kuelewa kwamba Waisraeli wangeongozwa katika mchanganyiko fulani wa imani ili kuchanganya ibada ya Baali na ibada ya Yahweh. Nadhani ndivyo ilivyoelezwa katika kitabu cha Waamuzi. Walikaa nao, walioana nao na waliabudu miungu ya Wakanaani.

Tatizo Walilokabiliwa na Israeli ni kwamba Hawakudumisha Upinzani Huu wa Kimsingi kati ya Njia ya Maisha ya Waisraeli na Njia ya Maisha ya Wakanaani. Tatizo ambalo Israeli walikabiliana nalo ni kwamba hawakudumisha upinzani huu wa kimsingi kati ya njia ya maisha ya Waisraeli na njia ya maisha ya Wakanaani. Ilikuwa Israelwajibu wa kudumisha upinzani huo. Walipaswa kuwa tofauti; walipaswa kuwa ufalme wa makuhani na taifa takatifu. Mungu alikuwa na mpango kwa ajili yao; Walipaswa kuwa tofauti na tofauti hadi leo. Badala yake walififisha mstari huo wa kinyume na kutulia na watu hawa. Tatizo hilo hilo linarudi kwetu katika umbo tofauti leo. Leo kinyume ni kati ya kanisa na ulimwengu. Unawekaje hilo katika mpangilio? Unahifadhije tofauti kati ya njia ya maisha ya kimungu, na njia ya maisha ya utamaduni unaoishi? Mistari hii wakati mwingine si rahisi kuchora, lakini ni suala lile lile. Israelwalichanganya na kufifisha mistari hii, na matokeo yake walimwacha Bwana na kuingia katika ibada ya mchanganyiko. Kwa hivyo msisitizo ni Israeludhaifu wake, ukianguka chini ya ushawishi wa dini za kipagani na mazoea ya maadili ya Wakanaani.

2. Msisitizo ni Ufafanuzi wa Hali ya Kijamii ya Machafuko ambayo Iiruhusu Tamaa ya Mfalme Msisitizo wa pili ni uonyeshaji wa hali ya kijamii ya machafuko ambayo ilisababisha hamu ya mfalme. Watu walipomwacha Bwana na uaminifu wa agano,

unaona kwamba matokeo yalikuwa machafuko ya kidini. Unafika mwisho wa kitabu na una mahali pa faragha na mauaji ya suria katika sura zinazofuata. Ni katika sura hizo za baadaye za kitabu ndipo unapokutana na msemu, “Kila mtu alifanya yaliyo mema machoni pake mwenyewe.” Kisha mara kadhaa unapata msemu huo ukirudiwa na kuhusishwa na “Hakuna mfalme katika Israel, kila mtu alifanya yaliyo mema machoni pake mwenyewe.” Hali ikawa kwamba ilionekana kama kuna haja ya kuwa na aina fulani ya mamlaka kuu ili kuizuia nchi kutokana na sheria hii ya kidini iliyosambaratika.

Unapata kauli hiyo mwishoni mwa kitabu katika Waamuzi 17:6: “Siku hizo Israelhapakuwa na mfalme. Kila mtu alifanya kama alivyoona inafaa.” Waamuzi 18:1: “Siku hizo Israelhapakuwa na mfalme.” Waamuzi 19:1: “Siku hizo Israelhapakuwa na mfalme.” Na katika Waamuzi 21:25, mstari wa mwisho wa kitabu: “Siku hizo Israelhapakuwa na mfalme, kila mtu alifanya kama alivyoona inafaa.” Kwa hivyo hali ya kijamii yenye machafuko iliibuka, na hiyo ilisababisha hamu ya mfalme ambayo hatimaye ilienea katika 1 Samweli, kuanzishwa kwa ufalme.

3. Msisitizo juu ya Uingiliaji Kati wa Neema Usiostahili wa Mungu Anayeshika Agano Licha ya Uasi wa Israeli Kurudia Msisitizo wa tatu ni uingiliaji kati usiostahili wa Mungu Anayeshika Agano licha ya kutotii mara kwa mara kwa Israeli. Bwana alijibu kwa njia za neema na rehema kwa kuwaokoa mara kwa mara, mara kwa mara—na si kwa sababu Israelalistahili ukombozi huo. Tazama Waamuzi 6:7 na yafuatayo: “Waisraeli walipomlilia Bwana kwa sababu ya Midiani, aliwapelekea nabii, akawaambia, Mungu, Bwana wa Israeli, asema hivi...” Hapa unapata mfano mdogo wa agano: “Niliwatoa katika Egypt[hivi ndivyo nilivyowafanyia], kutoka nchi ya utumwa; niliwanyakua kutoka mkononi mwa Egypt, kutoka mikononi mwa wote waliowaonea. Niliwafukuza watoke mbele yenu, nikawapa nchi yao; naliwaambia, Mimi ndimi Bwana, Mungu wenu; msiiabudu miungu ya Waamori, ambao mnakaa katika nchi yao [haya ndiyo mambo yote nimefanya], lakini hamkunisikiliza.”

Katika Waamuzi 10:11 na inayofuata, tunasoma: “ BWANA akajibu, ‘Wamisri, Waamori, Waamoni, Wafilisti, Wasidoni, Waamaleki, na Wamaoni waliwaonea, nanyi

mkanililia msaada, je, sikuwaokoa na mikono yao? [Hivi ndivyo nilivyofanya, lakini mlinigeukia mimi?] Lakini mmeniacha mimi na kutumikia miungu mingine, kwa hiyo mimi sitawaokoa tena. Nendeni mkawalilie miungu mliyoichagua. Na iwaokoe mkiwa katika shida!’ ” Lakini Bwana *anatubu* . Wanamlilia Bwana naye *anawaokoa* . Kwa hivyo anashiriki rehema na hukumu, huwapa fursa ya kurudia toba; hawaangamizi kabisa au kuwaangamiza au kuwafukuza kutoka katika nchi, kama angekuwa na haki yote ya kufanya.

Waamuzi Intertextually Kuna andiko la kuvutia katika 2 Wafalme 13:23, katika wakati wa baadaye sana wa kipindi cha Agano la Kale, wakati wa Yehoashi mfalme wa Israeli. Unasoma katika 2 Wafalme 13:22, “ Hazaeli mfalme wa Aramwalioonewa Israelwakati wote wa utawala wa Yehoahazi .” Kisha kuna mstari wa 23: “ Lakini BWANA akawahurumia, akawahurumia, akawajali [kwa nini?], kwa sababu ya agano lake na Ibrahimu, Isaka, na Yakobo. Hadi leo hajataka kuwaangamiza au kuwafukuza kutoka mbele zake.” Hiyo ni kauli ya kuvutia kwa sababu ni kama anasema, “Mnajua uvumilivu wangu hautadumu milele. Lakini hadi sasa, sijataka kuwafukuza kutoka mbele zangu, ili kuwafukuza kutoka katika nchi.” Hiyo ilikuwa kilele cha laana za agano. Ukirudi kwenye Kumbukumbu la Torati 28, utaona laana hizo zimeorodheshwa—ukame, utasa, nzige, na mapigo. Kilele ni, “Mkiendelea kutotii, siku moja mtafukuzwa kutoka katika nchi niliyowapa.” Na hapa katika wakati wa Yehoahazi— “Hata sasa, sijataka kufanya hivyo.” Ukirudi nyuma hadi wakati wa Waamuzi, aliwaokoa mara kwa mara na hakuwafukuza kutoka katika nchi hiyo. Kwa hivyo yeye ni mwaminifu kwa agano alilofanya na Ibrahimu, Isaka, na kurudia kwa Yakobo. Hawaachi watu wake.

Tazama Zaburi 106, ambayo inatoa muhtasari wa kipindi hiki cha Israelhistoria ya Mungu. Kuanzia mstari wa 34, mtunga-zaburi anasema hivi Israel: “ Hawakuwaangamiza watu kama BWANA alivyowaamuru, bali walichangamana na mataifa, wakafuata desturi zao. Wakaabudu sanamu zao, nazo zikawa mtego kwao. Wakawatoa wana wao na binti zao kuwa dhabihu kwa mashetani. Wakamwaga damu isiyo na hatia, damu ya wana wao na binti zao, waliowatoa dhabihu kwa sanamu za Mungu Canaan; nchi ikatiwa unajisi

kwa damu yao. Walijitia unajisi kwa matendo yao; wakafanya uzinzi kwa matendo yao. Kwa hiyo BWANA akawakasirikia watu wake, akachukia urithi wake. Akawatia mikononi mwa mataifa, na adui zao wakawatawala; adui zao wakawaonea, akawatia chini ya nguvu zao. ” Kisha angalia mstari wa 43: “ Mara nyingi aliwaokoa, lakini waliazimia kuasi, wakadhoofika katika dhambi zao. Lakini aliiona dhiki yao aliposikia kilio chao; kwa ajili yao alikumbuka agano lake, na kwa upendo wake mkuu alighairi. ” Kwa hiyo hiyo ndiyo picha ya kipindi hiki. Bwana ni mwenye neema na mwaminifu licha ya kutotii kwao.

Katika Nehemia 9:27 kuna muhtasari mwingine wa kipindi hiki cha wakati. Nehemia anasema katika sala yake, “ Kwa hiyo ukawatia mikononi mwa adui zao, waliowaonea; lakini walipotewa walikulilia; kutoka mbinguni uliwasikia, na kwa rehema zako nyingi ukawapa waokozi, waliowaokoa na mikono ya adui zao; lakini mara walipostarehe, wakafanya tena yaliyo mabaya machoni pako; kisha ukawaacha mikononi mwa adui zao, wakawatawala; nao walipokulilia tena, ukasikia kutoka mbinguni; na kwa rehema zako ukawaokoa mara kwa mara. Ukawaonya warudi kwenye sheria yako, lakini wakawa na kiburi, wakaasi amri zako; walitenda dhambi dhidi ya hukumu zako, ambazo mtu ataishi kwazo, akizitii. Wakakugeuzia visogo, wakawa na shingo ngumu, wakakataa kusikiliza. ” Angalia mstari wa 30: “ Kwa miaka mingi ulikuwa na subira nao; ukawaonya kwa roho yako kwa njia ya manabii wako; lakini hawakujali, kwa hiyo ukawatia mikononi mwa watu wa jirani; lakini kwa rehema zako nyingi hukuwakomesha wala kuwaacha; kwa maana wewe ni mwenye neema na neema. Mungu mwenye rehema. Basi sasa, Ee Mungu wetu, Mungu mkuu, mwenye nguvu, na wa kutisha, ushikaye agano lake la upendo ...” Kwa hivyo hiyo ndiyo picha tunayopata hapa ya kitabu cha Waamuzi.

B. Maudhui: Utafiti wa Kitabu

1. Marejeo ya Kimfuatano katika Kitabu cha Waamuzi

B. kwenye muhtasari wako ni “Maudhui: utafiti wa kitabu.” Kuna idadi kubwa ya marejeleo ya mpangilio wa matukio katika kitabu cha Waamuzi. Ukipitia kitabu na kufuatilia data yote ya mpangilio wa matukio, inaleta tatizo gumu la mpangilio wa matukio. Kwa hivyo katika chati hii na inayofuata kuna orodha ya vipindi vya ukandamizaji na miaka ya kila moja. Kwa hivyo una ukandamizaji wa Mesopotamia wa miaka 8, na kisha ukombozi wa Othnieli ambao ulidumu miaka 40. Ukandamizaji wa Moabu ulidumu miaka 18, na ukombozi ulidumu miaka 80. Na unapitia sura tisa za kwanza. Kisha ukiendelea zaidi una marejeleo ya ziada ya miaka ya majaji na ukandamizaji. Ukiyaorodhesha yote, kama ilivyo kwenye kurasa hizo mbili, na kisha kuyajumlisha, unapata jumla ya miaka 410.

Sasa, swali ni, ni kwa kiasi gani miaka hiyo 410 inapaswa kukandamizwa? Kwa maneno mengine, vipindi hivi vya migogoro ya kikanda vinawezaje kuingiliana? Hapa ndipo unaporudi kwenye swali la tarehe ya Kutoka—kama kupendelea tarehe ya mapema au tarehe ya mwisho. Tayari tumejadili hilo kwa kirefu. Mojawapo ya sababu zangu za kupendelea tarehe ya mapema ni kwa sababu ni rahisi kuoanisha na mpangilio wa matukio wa kitabu cha Waamuzi. Ukichukua tarehe ya mwisho ya Kutoka, takriban 1290, basi miaka 40 baadaye unapata ushindi wa karibu 1250 KK. Kwa hivyo ushindi ni 1250, na tunajua kwamba kipindi cha Sulemani ni 966 KK. Ukitoa 966 kutoka 1250, una pengo la miaka 284. Pia tunajua kwamba lazima uongeze kwenye hilo ili kufikia mwaka wa nne wa Sulemani baada ya kipindi cha waamuzi, muda kutoka Eli hadi Sulemani. Eli karibu miaka 20, Samweli 40, Daudi 53 na Sulemani 4, na unapata miaka mingine 117. Hiyo ina maana kwamba kuanzia Yoshua hadi mwisho wa Waamuzi tuna miaka 167 pekee. Hiyo ina maana kwamba unapaswa kupunguza miaka hiyo 410 hadi miaka 167.

Sasa ukichukua tarehe ya mapema ya Kutoka, 1446 KK, ushindi huo ungekuwa mwaka 1406. (Mwaka huo 1446 unatoka miaka 480 kabla ya Sulemani kutoka 1 Wafalme 6:1.) Kwa hivyo ushindi huo ni 1406 na mwaka wa nne wa Sulemani ni 966. Hiyo ni miaka 440, na lazima umpeleke Eli kwa Sulemani—hiyo ni miaka 117—na kisha unapata miaka 323. 410 lazima irudi nyuma hadi 323 ikilinganishwa na 410 ikishuka hadi 167. Unaweza kuona kwamba ni rahisi kubana data yako ya mpangilio wa matukio ya

Waamuzi hadi miaka 323 kuliko kubana hadi miaka 167.

Sitaki kujadili zaidi hayo, lakini wacha nizungumzie tu kwenye orodha yako ya vitabu—ukurasa wa 13, naamini—chini ya kichwa hiki IV. B. kuna makala iliyoandikwa na Andrew Steinman, “Nambari za ajabu za kitabu cha Waamuzi” iliyochapishwa katika *Jarida la Jumuiya ya Kiinjili ya Theolojia*. Ni ya hivi karibuni, 2005, na ina maelezo ya hili ikiwa una nia. Nadhani unaweza kusema kwamba mgandamizo wa mpangilio wa matukio katika Waamuzi unaendana na maudhui ya kitabu. Unaposoma kitabu hicho, inaonekana kwamba sehemu ndogo ya nchi iliathiriwa na ukandamizaji huo. Kwa maneno mengine, ulikuwa ukandamizaji wa kikanda, kwa hivyo ungeweza kuingiliana. Karibu majaji wawili wowote wanaweza kuwa walikuwa wakifanya kazi angalau kwa sehemu katika kipindi hicho hicho.

C. Hali ya Mashariki ya Karibu ya Kale kuanzia 1200 hadi 1050 KK

Tuendeleo kwenye C. kisha: “Hali ya Mashariki ya Karibu ya kale kuanzia 1200 hadi 1050 KK” Ukirudi kwenye nasaba za Misri, unaona kwamba baada ya Merneptah mnamo 1222 KK, unapata kipindi cha kuchanganyikiwa, na kisha pamoja na Ramesesi III na Ramesesi IV-XI wako katika kipindi cha udhaifu. Kwa hivyo muda mfupi baada ya tarehe hiyo ya mwisho ya Exodus, Egypt walipoteza udhibiti wa milki zao nje ya Egypt. Egypt walilazimika kulinda mipaka yake, unaweza kusema. Walirudi nyuma katika nchi yao wenyewe na hawakuwa na wasiwasi wa kudhibiti eneo nje ya mipaka yao. Pia walilazimika kukabiliana na mashambulizi kutoka kwa kile kilichoitwa “watu wa baharini,” ambao walikuwa watu waliotoka kisiwa cha Krete na kushambulia Egypt. Hiyo ni karibu 1200, na wengine wanafikiri walikuwa Wafilisti waliokuwa karibu Gaza. Kwa vyovyote vile, hoja ni kwamba Egyptilikoma kuwa nguvu kubwa.

Unapopanda kaskazini, himaya ya Wahiti ilikuwa na nguvu kuanzia yapata mwaka 1900 hadi 1200 KK. Lakini pia ilianguka. Ilianguka kutoka kwa maadui wa magharibi waliotoka maeneo ya magharibi ya Asia Minor. Tulizungumzia hapo awali kuhusu Ramesesi II ambaye alikuwa amepigana na Wahiti juu ya Orontes River. Walifikia mzozo na kusaini mkataba wa kutoshambuliana na kulikuwa na mkataba. Hiyo

ilikuwa mwaka 1280 KK. Kwa hivyo mwaka 1280 Wahiti na Wamisri walikuwa bado wakipambana kwa ajili ya udhibiti wa Levant—pwani ya Mediterranean. Lakini kufikia mwaka 1200 Wahiti walikuwa wametoweka, na Egyptwamerudi katika eneo lao wenyewe.

Unapoenda Mesopotamia yapata mwaka 1200 KK, Assyriakipindi cha udhaifu kiliingia. Karibu zaidi Damascusna Carchemish, kuna majimbo madogo ya miji. Yote haya yanatuambia kwamba katika kipindi hiki cha wakati Israelni huru kutoka kwa nguvu yoyote kubwa ya ulimwengu: Wamisri walikuwa dhaifu, Wahiti walikuwa wametoweka, na Waashuri walikuwa dhaifu. Unaposoma kitabu cha Waamuzi, unagundua kwamba wanahusika na majimbo madogo ya mipaka ya ndani - Wamoabu, Wamidiani, Waamoni, na Wafilisti - sio na nguvu kubwa za ulimwengu. Wafilisti walikuwa tishio kubwa linalofuata kwa Israel, hasa mwishoni mwa kipindi cha Waamuzi. Yupo Samsoni, ambaye alikuwa anaanza kupigana na Wafilisti, na hilo linaendelea hadi 1 Samweli ambapo Wafilisti wanakuwa tishio zaidi kwa Israel. Kwa hivyo hiyo ndiyo hali kuanzia 1200 hadi yapata 1050 KK

D. Muundo na Maudhui ya Waamuzi 1. Usuli wa Kihistoria Unaojadiliwa Zaidi katika Kitabu cha Waamuzi 1:1-2:5 -- Utangulizi wa Kwanza

D. ni “Muundo na maudhui ya Waamuzi,” na 1. chini ya D. ni “Usuli wa Kihistoria unaojadiliwa zaidi katika kitabu cha Waamuzi 1:1 hadi 2:5.” Baada ya kifo cha Yoshua, ilikuwa jukumu la kila kabila kukamilisha ushindi wa maeneo yao ambayo Yoshua alikuwa amewapa. Kile ambacho Waamuzi 1:1 hadi 2:5 hufanya ni kutoa muhtasari wa shughuli za kijeshi za makabila kadhaa. Utagundua kwamba hawakumaliza kazi; hawakufanya walichopaswa kufanya. Kwa mfano, unasoma katika Waamuzi 1:27, “ Lakini Manase hakuwafukuza watu wa Beth-Shani, wala Taanaki, wala Dori , wala Ibleamu , wala Megido, na vijiji vyake vilivyozunguka; kwa maana Wakanaani waliazimia kukaa katika nchi hiyo .” Mstari wa 29, “ Wala Efraimu hakuwafukuza Wakanaani waliokaa humo Gezer; lakini Wakanaani waliendelea kukaa humo kati yao. ” Mstari wa 30, “ Wala Zabuloni hawakuwafukuza Wakanaani waliokaa Kitroni , wala

Nahaloli , waliobaki kati yao; lakini waliwalazimisha kufanya kazi ya kulazimishwa. ” Mstari wa 31, “ Wala Asheri hakuwafukuza waliokaa Aka , wala Sidon. ” Mstari wa 33, “ Wala Naftali hawakuwafukuza waliokaa Beth-shemeshi... ”

Kwa hivyo Israeli walishindwa kuishi kulingana na kile walichoamriwa kufanya, na matokeo yake yanaelezwa katika mistari mitano ya kwanza ya sura ya 2. Hapa unapata umbo dogo la agano tena. Unasoma hapo, “ Malaika wa BWANA alipanda kutoka Gilgali hadi Bokimu , akasema, ‘Niliwatoa ninyi kutoka Gilgali, Egyptnikawaongoza mpaka nchi niliyowaapia baba zenu. Nikasema, ‘Sitalivunja agano langu nanyi kamwe, wala hamtafanya agano na watu wa nchi hii, bali mtazibomoa madhabahu zao.’ Lakini hamkunitii. [Hivi ndivyo nilivyofanya, mmefanya nini?] Kwa nini mmefanya hivi? Kwa hiyo sasa nawaambia kwamba sitawafukuza mbele yenu; watakuwa miiba. mbavuni mwenu na miungu yao itakuwa mtego kwenu.’ Malaika wa BWANA alipokwisha kuwaambia Waisraeli wote maneno haya, watu walilia kwa sauti kubwa, nao wakapaita mahali hapo Bokimu [maana yake “waliolia”]. Wakamtolea BWANA dhabihu hapo. ”

Nadhani hilo linaelezea kwa kiasi kikubwa mkondo wa matukio yaliyoelezwa katika sehemu iliyobaki ya kitabu. Walikaa na Wakanaani na wakamgeukia Bwana, na matokeo yake ndiyo unayopata katika sehemu iliyobaki ya kitabu. Kwa hivyo katika Waamuzi 1:1 hadi 2:5 unapata historia ya kipindi ambacho kitabu cha Waamuzi kinaeleza.

2. Msingi wa Kitheolojia kwa Uelewa Sahihi wa Kitabu cha Waamuzi Waamuzi 2:6-3:4 - Utangulizi wa Pili

2. chini ya D. ni “Msingi wa kitheolojia wa uelewa sahihi wa kitabu cha Waamuzi: Waamuzi 2:6 hadi 3:4.” Waamuzi 2:6 hadi 3:4 wakati mwingine huitwa “utangulizi wa pili.” Ukiangalia muundo wa kitabu, unapata utangulizi mbili—usuli wa kihistoria na usuli wa kitheolojia. Mwishoni mwa kitabu unapata hitimisho mbili—unapata hadithi hizo mbili za kuzorota kwa kidini na kimaadili. Kwa hivyo kimuundo kitabu kinamalizishwa na utangulizi mbili na hitimisho mbili, na katikati unapata hadithi za majaji sita wakuu.

Kwa hivyo wakati mwingine huu huitwa utangulizi wa pili, na unaanza kutoka Yohanna 24:28-41. Sasa ninachomaanisha ni kwamba, ukirudi Yohanna 24, ambayo ilikuwa ni upyaji wa agano huko Shekemu, unasoma katika mstari wa 28 mwishoni mwa sherehe hiyo huko Shekemu, “ Kisha Yohanna akawaruhusu watu waende zao, kila mtu kwenye urithi wake mwenyewe. Baada ya hayo , Yohanna mwana wa Nuni, mtumishi wa BWANA, akafa, mwenye umri wa miaka mia moja na kumi. Wakamzika katika nchi ya urithi wake, huko Timna. Sera katika nchi ya vilima ya Efraimu, kaskazini mwa Mount Gaash. . . Israelalimtumikia BWANA siku zote za Yohanna na wazee walioishi baada yake, ambao walikuwa wameona mambo yote ambayo BWANA alikuwa amemtendea Israel.”

Sasa rudi kwenye Waamuzi 2:6. Angalia jinsi hilo linavyoanza kwa njia ile ile kama Yohanna 24:28, “ Baada ya Yohanna kuwaacha wana wa Israeli waende kuimiliki nchi, kila mtu kwenye urithi wake mwenyewe. Watu wakamtumikia BWANA siku zote za Yohanna, na wazee walioishi baada yake, ambao walikuwa wameona mambo yote makuu BWANA aliyowatendea Israel. Yohanna mwana wa Nuni, mtumishi wa BWANA, akafa, mwenye umri wa miaka mia moja na kumi. Wakamzika katika nchi ya urithi wake, huko Timnathi.” Hapa katika nchi ya vilima ya Efraimu, kaskazini mwa Mount Gaash. Baada ya kizazi hicho chote kukusanywa kwa baba zao, kizazi kingine kikakua, ambacho hakikumjua BWANA wala alichokuwa amekifanya Israel. Ndipo Waisraeli wakafanya maovu machoni pa BWANA...”

Hilo linaungana moja kwa moja na mwisho wa kitabu cha Yohanna na kisha linaendeleza hadithi mbele. Mwandishi wa Yohanna anaelezea kwamba mwelekeo wa kutokuwa mwaminifu unatokana na kuibuka kwa kizazi kipya—hicho kiko katika Waamuzi 2:10. Hawakuwa wameshuhudia matendo makuu ya Bwana wakati wa ushindi: “Baada ya kizazi hicho chote kukusanywa kwa baba zao, kizazi kingine kikakua na kumjua Bwana na mambo aliyowafanyia.” Mstari wa 12, “Wakamwacha Bwana, Mungu wa baba zao, aliyewatoa katika Egypt. Wakaabudu miungu mbalimbali kutoka kwa watu waliowazunguka.” Kwa sababu walimwacha Bwana na kuabudu miungu mingine, Bwana aliwaacha wateseke mikononi mwa watu wengine. Kisha unasoma katika Waamuzi 2:13,

“ Wakamwacha, wakamtumikia Baali na Maashtorethi . Katika hasira yake dhidi ya IsraelBWANA, akawatia mikononi mwa watekaji nyara, akawauza kwa adui zao pande zote, ambao hawakuweza tena kuwazuia. Kila mara Israelwalipotoka kwenda kupigana, mkono wa BWANA ulikuwa juu yao ili kuwashinda, kama alivyowaapia; nao walikuwa katika dhiki kuu .” Kisha, mstari wa 16, “ BWANA akawainua waamuzi waliowaokoa na mikono ya watekaji hawa. ”

Lakini kisha unasoma kwamba waligeuka haraka kutoka katika njia ambayo baba zao walikuwa wameifuata kwa utii. Mstari wa 18 unasema, “ Kila wakati BWANA alipowainulia mwamuzi, alikuwa pamoja na mwamuzi, akawaokoa na mikono ya adui zao muda wote wa mwamuzi; kwa maana BWANA aliwahurumia walipokuwa wakiugua chini ya wale waliowaonea na kuwatesa. Lakini mwamuzi alipokufa, watu walirudia njia zao mbaya zaidi kuliko zile za baba zao, wakiifuata miungu mingine, na kuitumikia na kuiabudu. ”

Kwa hivyo unapata mzunguko huu wa kumgeukia Bwana, ukandamizaji, wengine wanasema toba, na kisha ukombozi. Unaona haisemi chochote kuhusu toba katika utangulizi huu. Hivi ndivyo mzunguko ulivyo hapa: dhambi, ukandamizaji, labda toba (angalau kulia msaada), na kisha ukombozi. Huo tena ndio muundo ulioainishwa mapema katika kitabu cha Kumbukumbu la Torati. Hapa unaona uhalisia, unaweza kusema, wa kile ambacho Bwana alisema kingetokea.

Waamuzi na Kumbukumbu la Torati Muunganisho na Mwanahistoria wa Agano

Unapoingia katika masomo ya kihistoria mara nyingi husemwa kwamba Herodotus alikuwa baba wa historia. Maana yake ni kwamba Herodotus, aliyeishi yapata 484-425 KK, alikuwa baadaye sana kuliko Agano la Kale. Mara nyingi hudaiwa kwamba hakukuwa na historia ya kweli kabla ya Herodotus; ulikuwa na kumbukumbu za mafanikio ya wafalme na kumbukumbu za vita, lakini hakuna uandishi wa historia wa kweli kwa maana kwamba matukio yanawekwa katika muktadha wa maana kubwa zaidi katika mtiririko wa historia. Lakini nadhani unapoangalia vitabu vya Waamuzi na Yoshua, unaweza kusema kuna falsafa halisi ya historia inayopatikana katika vitabu hivi.

Tuko karibu milenia moja kabla ya wakati wa Herodotus. Historia iliyokusanywa katika kitabu cha Waamuzi ni ile inayotegemea kitabu cha Kumbukumbu la Torati na katika theolojia ya Kumbukumbu la Torati. Kwa maana hiyo, unaweza kusema kwamba vitabu vya Yoshua na Waamuzi ni historia ya theolojia, lakini si kwa maana kwamba historia imebanwa au kuamriwa na mpango wa theolojia au iliyoundwa kimakosa na mpango huo wa theolojia. Huu ni tafakari halisi ya jinsi mambo yalivyokuwa. Mungu alikuwa akifanya makusudi yake katika maisha ya watu wake kulingana na masharti ya kitabu cha Kumbukumbu la Torati. Kama wangukuwa watiifu wangufurahia baraka , na kama wangukuwa watiifu wangupeitia laana.

Kwa hivyo nadhani unaweza kusema katika vitabu hivi vya kihistoria ikijumuisha Yoshua na Waamuzi kuna tafsiri ya kinabii ya maana ya matukio ya kipindi hiki ambayo hutolewa na kile kinachoitwa "mwanahistoria wa agano" - mwanahistoria anayefahamu agano na anaelezea historia ya Israeli katika kategoria hiyo. Unaweza kumwita mwandishi huyo "mwanahistoria wa Kumbukumbu la Torati." Kama nilivyosema hapo awali, sipendi kutumia lebo ya "mwanahistoria wa Kumbukumbu la Torati" kwa sababu inahusishwa na dhana hiyo ya historia ya Kumbukumbu la Torati ya Martin Noth - yaani, mwandishi wa uhamisho wa Yoshua hadi Wafalme. Anaona hii kama mwanahistoria anayeishi wakati wa Uhamishoni ambaye anaweka Israelhistoria yote ya Mungu katika kategoria za theolojia ya Kumbukumbu la Torati. Sitaki kuthibitisha mbinu hiyo.

Ni dhahiri kwamba kitabu cha Waamuzi kinaendana vyema na theolojia ya kitabu cha Kumbukumbu la Torati. Lakini kama tulivyojadili hapo awali, Kumbukumbu la Torati linapaswa kuwekwa katika wakati wa Musa kama linavyodai, na kama msingi wa vitabu hivi vya baadaye—Yoshua na Waamuzi katika kesi hii. Lakini hapa una msingi wa kitheolojia wa kuelewa kinachofuata katika kitabu cha Waamuzi. Naam, tumepitwa na wakati, kwa hivyo tutaanzia hapo wakati mwingine.

Imechapishwa na Andre Santos
 Imehaririwa vibaya na Ted Hildebrandt
 Hariri ya mwisho na Elizabeth Fisher
 Imesimuliwa tena na Ted Hildebrandt